

ПРАВО НА ТЈЕЛЕСНИ ИНТЕГРИТЕТ ЛИЧНОСТИ

doi: 10.7251/GPF163838002J

Апстракт:

Право на тјелесни интегритет личности је једно од основних права из тзв. корпуса права на физички интегритет. Заједно са другим правима личности из корпуса права на физички интегритет, ово право је основно, примарно, есенцијално, витално у односу на сва остала права личности. Такође, кроз тјелесни интегритет манифестују се сва друга права личности из корпуса права на физички интегритет, јер свака повреда тјелесног интегритета има своја спољашња обиљежја зато што је тијело човјека материјализовано, видљиво, опипљиво у „спољном“ свијету. Бројне су и разноврсне могућности повреде тјелесног интегритета као што су разне врсте медицинских третмана, (био)медицински огледи и клиничка испитивања, трансплантација *inter vivos* и *post mortem*, разне спортске активности, односно такмичења итд. Међутим, као и код других апсолутних (не)имовинских права противправност повреде је искључење добровољним пристанком оштећеног лица, који је у овом случај квалификован, јер се ради о тзв. информисаном пристанку.

---

¹ Доцент, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци.

Кључне ријечи: право на физички интегритет, право на тјелесни интегритет, поједини случајеви повреде права на тјелесни интегритет, информисани пристанак.

1. О ПОЈМУ ПРАВА ЛИЧНОСТИ

Поједине елементе садржине права личности налазимо у различитим прописима (Уставу, Закону о облигационим односима, прописима о ауторском и сродним правима, прописима из области људских права и слобода и уопште управног права, прописима из области кривичног права и др.), али ниједан од њих не даје експлицитну дефиницију права личности. Чак и одредбе Закона о облигационим односима (у даљем тексту ЗОО), који је најмјеродавнији за регулисање материје о правима личности, не дају њихову дефиницију. ЗОО регулише „само“ нематеријалну штету и даје њену дефиницију: „Штета је..., као и наношење другогме физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета)“ (чл. 155). Дакле, ЗОО се у дефиницији нематеријалне штете не позива на права личности, али у неким другим члановима (чл. 157, 199, 200/1) спомиње права личности у контексту накнаде нематеријалне штете.² Слично је и у праву других држава која не дају законску дефиницију права личности, али је у одговарајућим одредбама њихових грађанских закон(ик)а дата дефиниција нематеријалне штете.³

---

² Душко Медић. „Прилог расправи о концепту нематеријалне штете у Републици Српској de lege ferenda“, *Зборник радова за XII редовно саветовање са међународним учешћем Удружења за одитетно право*, (Златибор, 2009). 73.

³ Марко Калођера. *Накнада неимовинске штете – расправе из компаративног права*, (Загреб, 1941). 82 и даље; Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, докторска дисертација, (Загреб, 1985). 161 и даље.

На основу релације „права личности – неимовинска штета“ поједини правни теоретичари су дали своју дефиницију нематеријалне штете: „Нематеријална штета представља штету која је причињена личности, и која се састоји у повреди личних права“,⁴ „Морална штета представља повреду неимовинских (личних) права, а она се састоји од повреде моралне имовине (а то је тјелесни интегритет, здравље, слобода, част, естетски изглед и др.)“,⁵ „Неимовинске штете су у бити повреде субјективних неимовинских права и интереса који су првенствено везани уз особу, а коју карактеризира то да их субјект осјећа као штете премда директно не погађају његову имовину“⁶ итд.

Међутим, погрешно је на основу релације „права личности – неимовинска штета“ изводити закључак о идентичности ових правних института, прије свега зато што је тужба за накнаду нематеријалне штете најчешћи, али не и једини начин правне заштите права личности, односно свака повреда права личности не проузрокује увијек нематеријалну штету. Поготово је незахвално везивати права личности за нематеријалну штету у нашем праву због њене објективно - субјективно концепције, по којој није довољно само да постоји повреда права личности, већ је *condition sine qua non* проузроковање неке од последица те повреде (физичког и психичког бола или страха). Нематеријална штета јесте нужно везана за права личности, тако „... да се изван учења о праву личности неимовинска штета уопће не може разматрати,...“⁷ али је „... учење о правима личности објективно шире подручје од нематеријалне штете (новчана или у неком другом облику) и

---

⁴ Здравко Петровић. *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, (Војна књига, Београд, 1996). 13.

⁵ Иван Ромштајн. „Накнада нематеријалне штете за физичке болове“, *Правни живот*, бр. 3/1988. 466.

⁶ Мартин Ведриш. *Основе имовинског права*, (Загреб, 1977). 300.

⁷ Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, докторска дисертација, (Загреб, 1985) 160-162.

представља само један од облика заштите личности“.⁸ Свака повреда права личности није, дакле, аутоматски и неимовинска штета у правнотехничком смислу,⁹ али не важи и обрнуто, тј. нема нематеријалне штете без повреде права личности. Једноставно речено, права личности могу постојати и без накнаде нематеријалне штете, али нематеријална штета не може егзистирати без права личности.

Независно од (накнаде) нематеријалне штете, правна теорија и правни теоретичари дали су своју дефиницију права личности те на тај начин допринијели да су она „... у знатнијој мери него други правни институти, управо чедо науке, пошто је баш наука изузетно заслужна за њихово уобличавање и признавање“.¹⁰ У томе смислу наилазимо на различите, често међусобно супростављене, правнотеоријске дефиниције права личности. Неке од тих дефиниција право личности одређују као „Права која припадају лицу као таквом, права која се односе на тзв. лична добра, тј. добра која се не могу оделити од човека, јер се односе на поједина својства или манифестације човекове личности“.¹¹ Затим, „Право личности у објективном смислу представља скуп норми етичко - правног поретка којима се регулира право сваког правног субјекта на слободно испољавање и развој властите личности, у складу са ступњем (свог) психосоцијалног развоја, а право личности у субјективном смислу је право одређеног субјекта да од свих других правних субјеката тражи и оствари поштивање и развој властите личности у складу са својим психосоцијалним ступњем развоја“.¹²

---

⁸ Здравко Петровић. *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, (Војна књига, Београд, 1996) 12.

⁹ Обрен Станковић. *Накнада штете*, (Номос, Београд, 1998). 30-33.

¹⁰ Владимир Водинелић. „Лично право као субјективно право и као грана права“, *Архив*, бр. 3/1976. 375.

¹¹ Андрија Гамс. „Заштита личности у грађанском праву“, *Архив*, бр. 1-2/1964, 1.

¹² Алдо Радоловић. „Субјективна неимовинска права у грађанском праву“, *Зборник радова Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 4/1983, 148.

Сличну дефиницију даје и професор Гавела: „*Особна права у објективном смислу јесу скуп правних норми (правила) које уређују грађанскоправни аспект припадања под правну власт сваке особе оних њезиних особних, неимовинских добара која се у односном правном поретку признају и штите, а у субјективном смислу су права грађанскоправне (приватноправне) нарави која припадају правном субјекту, дајући му непосредну, апсолутну правну власт гледе оних његових особних, неимовинских добара чију заштиту јамчи правни поредак (гледе живота и тијела, слободе, достојанства и др.) и то власт да с тим добрима и користима од њих чини што га је воља те да свакога другог од тога искључи, ако то није противно туђим правима ни законским ограничењима*“.¹³ У правној теорији о правима личности, како домаћој,¹⁴ тако и иностраној,¹⁵ налазимо и бројне друге дефиниције. При томе, треба имати на уму да се за оно што ми овдје називамо „права личности“, у нашој,¹⁶ европској¹⁷ и англосаксонској¹⁸ правној литератури употребљавају различити термини као синоними.

---

¹³ Nikola Gavella. *Osobna prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000). 13.

¹⁴ Владимир Водинелић. „Лично право као субјективно право и као грана права“, *Архив*, бр. 3/1976. 385; Алојзиј Финжгар. *Права личности*, (Службени лист, Београд, 1988). 43; Берислав Матијевић. „Права особности – личности“, *Хрватска правна ревија*, бр. 1/2006, 21-22; Јулијано Дропулић. *Право на приватни живот и душевни интегритет*, (Визура, Загреб, 200). 11 -14.

¹⁵ Otto Friedrich von Gierke: *Deutsches Privatrecht, 1. Bd, Allgemeiner Teil und Personenrecht*, (Leipzig, 1895), 702; Josef Kohler. *Das Individualrecht als Namensrecht*, (Berlin, 1891)., наведено према: Јулијано Дропулић. *Право на приватни живот и душевни интегритет*, (Визура, Загреб, 200) 12; Н. Hubmann. *Das Persönlichkeitsrecht*, (Köln – Graz, 1967). 113 и 139, наведено према: Јулијано Дропулић. *Право на приватни живот и душевни интегритет*, (Визура, Загреб, 200). 12.

¹⁶ У нашој правној литератури се још користе називи: лична права, права на личним добрима, индивидуална права, право личности, права на сопственој личности, неимовинска права, лична неимовинска права, морална права, особна права, права особности, личносна права итд.

¹⁷ *Il diritto della personalita* (Италија), *droits primordiaux, droits de personnage, droits extrapatrimoniaux, droits de la personnalité* (Француска), *die Persönlichkeitsrechte, die*

2. ПОЈАМ И ПРАВНИ ОКВИР ПРАВА НА ФИЗИЧКИ ИНТЕГРИТЕТ

У правној теорији се води расправа око тога да ли постоји „право“ личности, тј. једно опште, јединствено (монизам, сингуларизам, генерална клаузула) право личности или постоје „права“ личности, тј. поједина, партикуларна (плурализам, каталог) права личности. У зависности од правног подручја којем припадају,¹⁹ теоретичари се залажу за једно или друго учење, али не искључују ни могућност супротног стајалишта о праву(има) личности.²⁰ У домаћој правној теорији професори Крнета,²¹ Гамс,²² Финжгар²³ и Гавела²⁴ фаворизују „права“ личности, док професори Водинелић²⁵

Personenrechte (Њемачка), *ličnije neimušćestvenije prava* (Русија), *osebnostne pravice* (Словенија), *los derchos de la personalidad* (Шпанија).

¹⁸ У англосаксонском правном систему не постоји јединствена дефиниција права личности (енг. *Personality*), већ су ова права заснована на „*right of privacy*“ и дефинишу се као „*the right to be let alone*“, „*the right of an individual to live a life of seclusion and anonimity*“ ради заштите „*peace of mind*“, в. Ђовани Пуглиесе. „Неколико проблема у вези са правима личности“, *Архив*, бр. 1-2/64, стр. 33-34.

¹⁹ Тако су припадници романског правног подручја (Француска, Италија, Шпанија) углавном заговорници партикуларизма, а припадници германског правног подручја (Њемачка, Швајцарска) углавном монизма права личности.

²⁰ Ђовани Пуглиесе. „Неколико проблема у вези са правима личности“, *Архив*, бр. 1-2/64, 18-19; Otto Friedrich von Gierke: *Deutsches Privatrecht II*, (Leipzig, 1895). 265 и 703; Н. Hubmann, *Das Persönlichkeitsrecht, Münster*, (1853). 106.

²¹ Славица Крнета. „Законодавно регулисање заштите личних права с освртом на скицу за Законик о облигацијама и уговорима“, *Правна мисао*, бр. 1-2/1970, 30-39 и „Заштита личних неимовинских права у југославенском правном систему“, *Правна мисао*, бр. 9-10/1974, 4 – 13; Питање мјеста личних права у ситему грађанског права у *Одабране теме приватног права*, (Сарајево, 2007). 251.

²² Андрија Гамс. „Права човека и грађанина у грађанском праву“, *Архив*, бр. 4/1968, 543.

²³ Алојзиј Финжгар. „Osebnostne pravice“, *Zbornik znanstvenih razprav*, бр. XXVII/1958, 59-83.

²⁴ Nikola Gavella. *Osobna prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000). 18-19.

²⁵ Владимир Водинелић. „Лично право као наставно - научна дисциплина“, *Анали*, бр. 4/1989, 321 – 336.

и Радоловић²⁶ заступају становиште о „праву“ личности, али прихватају и супротно становиште.

Осим у правној теорији, овакав поларизован приступ праву(има) личности присутан је још више у грађанскоправној легислативи. ЗОО у оквиру одредби о деликтној одговорности (чл. 154 – 209) нормира права личности у плуралу (в. чл. 157/1,²⁷ 199²⁸ и 200/1²⁹), на начин да прецизно набраја одређена права личности (физички и психички интегритет, лични и породични живот, углед, част, слободу) из чега произилази да је прихваћена плуралистичка концепција права личности, али се истовремено за сва остала права личности која нису експлицитно набројана употребљена генерална клаузула „друга права личности“ што доводи до претпоставке да је остављено простора и за монистичку концепцију права личности.³⁰

Разлика између монистичког и плуралистичког приступа није од пресудног значаја за изучавање материје о праву(има) личности већ се више ради о „методолошко - техничком, а не суштинско - садржајном значењу“. Оно што је једна од битних карактеристика монистичког концепта јесте да „опште право личности“ обухвата унапријед неодређену „листу“ права личности која је подложна промјени, док плуралистички концепт садржи таксативно наведена права личности чија „листа“ је унапријед исцрпљена. Постоји и компромисно стајалиште према којем се егземпларно наводе најчешћа (типична) права личности, али се истовремено оставља могућност појаве и других права личности.

---

²⁶ Алдо Радоловић. „Право особности у новом Закону о обвезним односима“, *Зборник радова Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/2006, в. 28, 147 – 148.

²⁷ „Свако има право захтијевати од суда или другог надлежног органа да нареди престанак радње којом се поврјеђује интегритет људске личности, личног и породичног живота и других права (подвукао Р.Ј.) његове личности“.

²⁸ „У случају повреде права (подвукао Р.Ј.) личности ...“.

²⁹ „За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права (подвукао Р.Ј.) личности,...“.

³⁰ Исто и Даница Попов. *Грађанско право (општи део)*, (Нови Сад, 2007). 154.

Међутим, без обзира на концепт који је прихваћен у одређеном правном поретку, односно правној теорији, нису сва права личности у оквиру тог концепта једнаке важности, већ се прави разлика између једних и оних других права личности која представљају претпоставку постојања ових првих. Дакле, ради се о некој врсти подјеле на ове двије категорије права личности, од којих су за нас посебно интересантна она која „условно“ називамо основним, есенцијалним, виталним правима. Ова права дају смисао свим осталим правима личности, која су у односу на њих секундарна и представљају њихову надоградњу, тј. имају смисао само уз претходно остварење ових примарних права личности. Тако нпр. бисмислено је говорити о праву на приватност, тајност писама, преписку и сл., уколико претходно, на одговарајући начин, није обезбијеђена правна заштита права на живот, тјелесни и духовни интегритет, слободу итд.

Управо због значаја који имају у оквиру изучавања материје о правима личности уопште, ова најважнија права личности имају и заједнички назив „право на физички интегритет“, „... као заједнички израз за живот, здравље и телесни интегритет“³¹. Само јединство свих ових компоненти чини личност.³² Право на физички интегритет личности, дакле, представља заједнички израз за сва права личности која „... штите личност у основном – њеном праву да уопће егзистира као људско биће“³³. То је право на „... властито несметано тјелесно – биолошко постојање. Могло би се поједностављено казати да је то – право бити. Садржај му је за сваког мјеродавна, потпуна приватна правна власт особе гледе властитог живота, тијела и здравља ...“³⁴.

---

³¹ Алојзиј Финжгар. *Права личности*, (Службени лист, Београд, 1988). 73.

³² Здравко Петровић. *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, (Војна књига, Београд, 1996). 47 и 56.

³³ Алдо Радоловић. *Права личности као категорија грађанског права*, (Загреб, 1985). 194.

³⁴ Nikola Gavella. *Osobna prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 65.

Према томе, заједничка карактеристика овако одређеног права на физички интегритет личности, односно његов објекат, јесте несметана физичко - биолошка егзистенција човјека.³⁵ Због тога ово право не припада правним лицима, јер она немају биолошку, већ социјалну егзистенцију.³⁶ Право на физички интегритет је свеобухватано јер је материјализовано само по себи,³⁷ односно, човјек је посебан облик материјалног свијета, јер су све животне појаве везане за материју.³⁸ Кроз физички интегритет, значи тијело (соматски дио) човјека, манифестују се (такође и штите) сва друга његова права личности из корпуса права на физички интегритет. Тијело човјека има своју спољну манифестацију (материјализацију) јер је видљиво, опипљиво, отјеловљено у спољњем свијету. Дакле, налази се у пољу реалности, а не имагинарности.

У правном оквиру права на физички интегритет можемо идентификовати неколико његових објеката (елемената) и то право на живот, право на заштиту здравља, право на тјелесни интегритет, право на психички (душевни) интегритет, право на полни интегритет, право на слободу, право на (људско) достојанство и право на (здраву) животну средину.³⁹ Сва ова права личности су међусобно повезана и на начин да се одређеном штетном радњом може повриједити било које од тих права, али свака појединачна повреда неког од права личности је и повреда физичког интегритета човјека у цјелини. Право на живот, као најзначајније право из корпуса

---

³⁵ Бранко Мораит. *Облигацино право, књига друга (вануговорни облигациони односи)*, (Бања Лука, 2007). 119; Здравко Петровић. *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, (Војна књига, Београд, 1996). 47.

³⁶ Nikola Gavella. *Osobna prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 67.

³⁷ Илија Бабић. *Грађанско право, Књига I - Увод у грађанско право*, (Бања Лука, 2011). 133.

³⁸ Звонимир Шепаровић. *Границе ризика – етичкоправни приступи медицини*, (Загреб - Београд, 1987). 157.

³⁹ Раденко Јотановић. *Право на физички интегритет личности у Грађанском праву*, докторска дисертација, (Бања Лука, 2012). 79-124.

права на физички интегритет не обухвата само „право бити жив“, већ и одређени квалитет живота,⁴⁰ који је заштићен првенствено кроз право на тјелесни интегритет. Дакле, није довољно да човјек само физички егзистира (да живи, вегетира) већ и да у физичком смислу има потребан динамизам, активитет, стваралаштво.⁴¹ Поред тога, право на живот више носи „печат“ јавног – кривичног права, док приватноправни – грађанскоправни „печат“ имају сва друга права личности из корпуса права на физички интегритет.

3. ПРАВО НА ТЈЕЛЕСНИ ИНТЕГРИТЕТ

Често се право на физички интегритет и право на тјелесни интегритет личности могу разумјети у смислу појмова истог значења. Међутим, први појам представља заједнички назив за сва најзначајнија (основна) права личности, док је право на тјелесни интегритет само једно из тзв. корпуса права на физички интегритет личности. Такође, појам права на тјелесни интегритет је понекад обухваћен и појмом права на живот или појмом права на заштиту здравља, али у ширем смислу сва ова права, заједно са осталим правима из корпуса права на физички интегритет су у функционалној и нераскидивој вези и заједнички чине основу и претпоставку свих других „секундарних“ права личности.⁴²

Право на тјелесни интегритет се у правној литератури дефинише на различите начине и то као „... *право на несметану физичко* -

---

⁴⁰ Здравко Петровић. *Накнада нематеријалне штете због повреде права личности*, (Војна књига, Београд, 1996), 51.

⁴¹ Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, (Загреб, 1985), 210.

⁴² Nikola Gavella. *Osobna prava, prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 65; Алојзиј Финжгар. *Права личности*, (Службени лист, Београд, 1988), 73; Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, (Загреб, 1985), 194; Владимир Водинелић. „Модерни оквир права на живот – покушај инвентара основних проблема и решења“, *Правни живот*, бр. 9/1995, 4.

биолошку егзистенцију“,⁴³ „... право да човјек буде човјек у својој физичкој датости и да тако живи“,⁴⁴ „... право личности које на првом мјесту има тјелесни интегритет“,⁴⁵ „... право на несметано тјелесно - биолошко постојање“,⁴⁶ „... право бити у таквом тјелесном (физичком) стању које човјеку омогућује потребан и уобичајени, природом дани, али и тјелесним и душевним развојем стечени активитет“,⁴⁷ итд.

Заштита права на тјелесни интегритет обезбјеђења је уставним,⁴⁸ потом и кривичноправним нормама,⁴⁹ а грађанскоправном заштитом обезбјеђује се његова потпуна правна заштита. У чему се, заправо, огледа право на тјелесни интегритет, односно шта је објекат овог права који се штити нормама грађанског права?

Право на тјелесни интегритет, као уосталом и друга права личности, не гарантује да не може доћи до повреде или угрожавања тјелесног интегритета, већ пружа правну заштиту у случају да до те повреде или угрожавања дође на противправан,⁵⁰ тј. законом недозвољен (забрањен) начин. Наиме, свако физичко лице као субјекат права на тјелесни интегритет може слободно, у границама које допушта правни поредак, одлучити да ли хоће или не сам предузимати радње које значе задирање у његов тјелесни интегритет и/или ће допустити другим лицима предузимање таквих

---

⁴³ Владимир Водинелић. Лична права, одредница у *Енциклопедији имовинског права и права удруженог рада*, Том I, (Београд, 1978), 914.

⁴⁴ Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, (Загреб, 1985), 210.

⁴⁵ Алојзиј Финжгар. *Права личности*, (Службени лист, Београд, 1988), 73.

⁴⁶ Nikola Gavella. *Osobna prava, prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 65.

⁴⁷ Ивица Црнић. *Неимовинска штета*, (Организатор, Загреб, 2006), 89.

⁴⁸ В. чл. 13 Устава Републике Српске.

⁴⁹ В. Кривична дјела против живота и тијела, чл. 148-157 Кривичног закона Републике Српске.

⁵⁰ О противправности в. Ђорђе Сибиновић. *Противправност – одлика кривичног и грађанског вида неправга*, (Београд, 2006).

радњи. Задирање у тјелесни интегритет подразумијева могућност правног располагања у погледу тијела човјека као цјелине или појединих његових дијелова.

Међутим, иако свако физичко лице може самостално располагати властитим тијелом тако да добровољни пристанак искључује противправност задирања у његов тјелесни интегритет, такав пристанак је различит од уговорног пристанка приликом располагања имовинским добрима. То значи да добровољни пристанак искључује противправност радње трећег лица, али је и добровољни пристанак ипак забрањен уколико располагање неким тјелесним добром доводи до трајних посљедица, тј. трајног смањења или губитка тјелесних способности лица. У таквим случајевима се и добровољни пристанак треба сматрати супротним императивним прописима, тј. недозвољеним и противправним.⁵¹ Противправност је у одређеним случајевима искључена без обзира на пристанак оштећеног, нпр. у случају нужне одбране, крајње нужде, поступања у вршењу службене дужности и др.

Као основу заштите права на тјелесни интегритет противправност је понекад тешко утврдити, односно све су присутније повреде тјелесног интегритета које у комбинацији са све актуелнијим и разноврснијим медицинским третманима (захватима) на личности добивају нове димензије које нису предвиђене позитивним законским прописима. У таквим случајевима долази до одмјеравања супростављених интереса, односно успостављања равнотеже тако да се умјесто правне норме примијењују одређени морални, (био)етички, принципи као извор права у конкретном случају.⁵²

---

⁵¹ Ђовани Пуглиесе. „Неколико проблема у вези са правима личности“, *Архив*, бр. 1-2/64, 21.

⁵² Nikola Gavella. *Osobna prava, prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 70-71.

4. ПОЈЕДИНИ АСПЕКТИ ПРАВА НА ТЈЕЛЕСНИ ИНТЕГРИТЕТ

Поред постојања медицинских индикација и поступања љекара *lege artis*, један од елемената искључења противправности у случају повреде тјелесног интегритета медицинским третманом јесте да је пацијент дао писмену изјаву о пристанку на такав третман или је овластио друго лице да дâ такву изјаву.⁵³ Изостанак неких од ових елемената резултира љекарском грешком која представља основ за грађанскоправну одговорност.⁵⁴

Пристанак на медицински третман није потребан ако је пацијент витално угрожен и без свијести или из других разлога није у стању да саопшти свој пристанак.⁵⁵ И код медицинског, односно биомедицинског огледа (експеримента) се, такође, тражи пристанак пацијента,⁵⁶ а приликом огледа води се рачуна да заштита живота и здравља пацијента увијек има предност у односу на интерес науке и друштва,⁵⁷ тј. води се рачуна о односу између ризика и користи (тзв. принцип чињења добра и нечињења зла)⁵⁸. У случају да се (био)-

---

⁵³ Чл. 24/2 и 4 Закона о здравственој заштити, «Службени гласник Републике Српске», бр. 106/09. Пристанак на медицински третман за малолетног пацијента и лице лишено пословне способности даје родитељ, брачни друг, пунољетно дијете, пунољетни брат или сестра, законски заступник или старатељ (чл. 25/1 Закона).

⁵⁴ Јаков Радишић. „Правна квалификација медицински неиндикованог хируршког захвата обављеног на инсистирање пацијента“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014, 13-28; Марта Сјенчић. „Љекарска грешка – Грађанско-правни аспект“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/12, 123-138.

⁵⁵ Чл. 27 Закона о здравственој заштити.

⁵⁶ „Забрањено је на било ком лицу, без његовог пристанка, вршити медицинске и друге научне огледе“, чл. 14/3 Устава Републике Српске.

⁵⁷ „... Интересе учесника експеримента увијек треба ставити изнад интереса науке и друштва...“, в. Начела Хелсиншке декларације - препоруке из 1964. године за лијечнике који изводе биомедицинска истраживања која укључују људска бића.

⁵⁸ Зорица Кандић – Поповић. *Правна заштита основних људских вредности у централној и источној Европи и модерна биотехнологија: ка европској хармонизацији*, (Београд, 1999), 37.

медицински оглед изврши супротно вољи пацијента или пацијент претрпи тјелесну повреду приликом огледа, онда такав пацијент има право на накнаду штете, а предвиђене су и прекршајне⁵⁹ и кривичне⁶⁰ санкције.

У вези пристанка на медицински третман и (био)медицински оглед потребно је нагласити да се ради о информисаном (обавјештеном) пристанку,⁶¹ тј. о пристанку који пацијент даје након што је информисан о свим могућим ризицима и посљедицама по своје здравље на предложени медицински третман, односно кад је информисан о смислу, циљу, поступцима, очекиваним резултатима, могућим ризицима, као и нежељеним посљедицама огледа⁶². При томе, пристанак на задирање у тјелесни интегритет путем медицинског третмана и (био)медицинског огледа је изјава воље која неће производити правна дејства у случају мана воље (чл. 60-66 ЗОО-а). О томе свакако треба водити рачуна приликом избора испитаника који су у зависном положају према истраживачима. Тако, *«На пример, студенти, пацијенти, клијенти или запослени могу да буду угрожени, ако њихови степени у школовању, приступи лечењу и другим услугама и пословима зависе од особа које их интервјуишу или од истраживача који их одабирају»*.⁶³

Као посебна врста медицинских третмана појављују се медицински третмани естетске природе који се не врше у терапеутске или дијагностичке, већ у козметичке сврхе. И у овом случају противправност је искључена добровољним пристанком, при чему

---

⁵⁹ Новчана казна из чл. 138/1/к) Закона о здравственој заштити.

⁶⁰ Кривично дјело несавјесног пружања љекарске помоћи из чл. 213 Кривичног закона, *«Службени гласник Републике Српске»*, бр. 49/03.

⁶¹ Јаков Радишић. „Правна квалификација медицински неиндикованог хируршког захвата обављеног на инсистирање пацијента“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014, 100 и даље; Марта Сјенчић. „Љекарска грешка – Грађанско-правни аспект“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/12, 129 и даље.

⁶² Чл. 22-24 и чл. 28/4 Закона о здравственој заштити.

⁶³ Весна Клајн-Татић. „Правичан избор узорка људи као испитаника биомедицинских и клиничких истраживања“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014, 29.

се мора водити рачуна да корист од ове врсте медицинског третмана буде већа од евентуалне штете.⁶⁴

Слично је и са медецинским третманом чија је сврха промјена пола, стерилизација или кастрација. Ово су облици тежег задирања у тјелесни интегритет који нису позитивноправно регулисани у нашем праву. Истина, по нашем сазнању, код нас још нису изражени проблеми ове врсте, бар не у некој већој мјери, али би *de lege ferenda*, требало регулисати услове, поступак и остала питања ових облика медицинског третмана.⁶⁵ При томе, као узор (модел закона) могу послужити искуства европских земаља (нарочито Њемачке)⁶⁶ у којима је присутна тенденција ка искључењу противправности повреде тјелесног интегритета у случају добровољног пристанка на ове врсте медицинских третмана, али из медицинских,⁶⁷ генетских⁶⁸ или социјалних (економских)⁶⁹ разлога (тзв. индикована стерилизација), насупрот ранијим ставовима да је то у супротности са моралним схватањима друштва.⁷⁰ До тада би се на ова питања могле примијенити одредбе Закона о здравственој заштити које се односе на слободан избор медицинског третмана (чл. 24), односно право пацијента да слободно одлучује о свему што се тиче његовог

---

⁶⁴ Алојзиј Финжгар. *Права личности*, (Службени лист, Београд, 1988), 78.

⁶⁵ Мирјана Рашевић. „Вољна стерилизација у Србији: незадовољена потреба?“, *Становништво*, бр. 1-2/2002, 15-33 и „Ставови жена о вољној стерилизацији: импликације за правну регулативу и здравствене кампање у Србији“, *Правни живот*, бр. 10/2006, 203-210.

⁶⁶ Јаков Радишић. „Правна квалификација медицински неиндикованог хируршког захвата обављеног на инсистирање пацијента“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014, 109-110.

⁶⁷ Медицински разлози за стерилизацију постоје у случају када би рођење дјетета довело до знатног физичког и психичког погоршања здравља жене.

⁶⁸ Генетски разлози постоје када постоји наследна болест која би се пренијена на потомство у коме случају оно не би било способно за живот.

⁶⁹ Социјални разлози су разлози економске природе, кад се стерилизација врши у циљу спрјечавања даљег рођења дјете у породици у којој постоји велики број дјете.

⁷⁰ Ђовани Пуглиесе. „Неколико проблема у вези са правима личности“, *Архив*, бр. 1-2/64, 22.

здравља (чл. 23), као и одредбе о примјени начела професионалне етике и деонтологије у обављању здравствене дјелатности (чл. 78/1/a) према којима се треба поштовати право пацијента на самоодређење, али је потребно узети у обзир и друге чињенице као што су старосна доб пацијента, да ли је пацијент у браку и да ли има дјецу, какве су му животне прилике и др.⁷¹

Дозвољено задирање у тјелесни интегритет постоји и у случају медицинског третмана којим се намјерно и вјештачки прекида трудноћа (абортус). Према одредбама Закона о условима и поступку за прекид трудноће⁷² абортус се врши на основу информисаног пристанка (захтјева) трудне жене уколико трудноћа није старија од десет гестацијских недеља и ако се тиме неће непосредно угрозити живот и здравље труднице.⁷³ Оваквим регулисањем се постиже компромис између права на тјелесни интегритет (и/или права на живот) труднице и права на тјелесни интегритет (и/или права на живот) зачетог, а нерођеног дјетета (зачетка) тако што до одређене, тзв. „граничне тачке“ (десета недјеља трудноће) мајка одлучује о абортусу, а после овог временског периода приоритет има зачетак.⁷⁴ Поред ова два самостална права на тјелесни интегритет мајке и зачетка може се поставити и питање учешћа оца дјетета у одлучивању, јер „...*концепција новог живота последица је половине генетског материјала мајке и оца дјетета*“⁷⁵. У прилог томе говори и чињеница да се овдје не ради само о дозвољеном задирању у тјелесни интегритет, већ и о уставном праву на слободно одлу-

---

⁷¹ Fatima Terki и Usha Malhotra. *Smjernice za pružanje medicinskih usluga u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja, IPPF i Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje*, London-Sarajevo, 2004, 198.

⁷² „Службени гласник Републике Српске“, бр. 34/08.

⁷³ Чл. 3, чл. 5, чл. 7/1 и 2 и чл. 8 Закона.

⁷⁴ Зорица Кандић – Поповић. *Правна заштита основних људских вредности у централној и источној Европи и модерна биотехнологија: ка европској хармонизацији*, (Београд, 1999), 4; Силвија Пановић – Ђурић. „Право на прекид трудноће - проблем конфликта интереса“, *Правни живот*, бр. 9/1997, 27-39.

⁷⁵ Слободан Панов. *Право на родитељство*, (Досије, Београд, 1998), 156-157.

чивање о рађању дјете,⁷⁶ а евентуално и о неким другим правима регулисаним националним и/или наднационалним прописима.

Тјелесни интегритет може бити повријеђен и оплодњом без пристанка жене, односно мушкарца. Уколико се ради о природној противправној оплодњи жене, правна заштита је обезбјеђена првенствено у кривичном праву, нормирањем кривичног дјела силовања, али постоје и одређене грађанскоправе посљедице.⁷⁷ У контексту све актуелније медицинске (вјештачке) оплодње посебно значајна питања јесу хомологна или хетерологна, *in vivo* или *in vitro* фертилизација, као и правни статус *in vitro* ембриона. Право на тјелесни интегритет код вјештачке оплодње може бити повријеђено, како на страни осјемењене жене, тако и на страни мушкарца, даваоца сперме. Противправност повреде се искључује у случају информисаног пристанка обје стране уз, евентуално, испуњење додатних услова који се могу прописати, као нпр. да се вјештачко осјемењавање врши само између лица која се налазе у брачној заједници, затим, да је дозвољена вјештачка оплодња само уколико постоје медицинске индикације (немогућност природног зачећа) итд.

Поред наведене трансплантације људских репродуктивних органа, ткива и ћелија у контексту вјештачке оплодње, данас је веома актуелан случај задирања у тјелесни интегритет путем узимања људских органа, ткива и ћелија у сврху трансплантације са/из тијела једног на/у тијело другог човјека.⁷⁸ Бројна су питања која се овдје постављају, а једно од значајнијих јесте и под којим условима дозволити трансплантацију људских органа, ткива или ћелија!? У

---

⁷⁶ „Право је човјека да слободно одлучује о рађању дјете“, чл. 36/3 Устава Републике Српске.

⁷⁷ Нпр. када је до зачећа дошло извршењем кривичног дјела, прекид трудноће се може извршити и послје навршене десете гестациске недјеље трудноће, чл. 11/1/3, Закона о условима и поступку за прекид трудноће Републике Српске.

⁷⁸ Слободанка Константиновић-Вилић. „Правно регулисање донирања, трансплантације органа, ћелија и ткива у Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/2012, 27-49.

вези тога полази се од основног начела медицинског третмана уопште, па самим тим и поступка трансплантације, а то је пристанак пацијента, како у улози даваоца, тако и у улози примаоца органа, ткива и ћелија⁷⁹. Према Закону о трансплантацији људских органа и Закону о трансплантацији људских ткива и ћелија^{80 81} поступак донирања људских органа, ткива и ћелија је добровољан⁸² што искључује противправност повреде тјелесног интегритета⁸³. Међутим, пристанак и на овај медицински третман мора бити квалификован, тј. дат на основу претходно добијених информација потребних за такву одлуку.⁸⁴ Овај, тзв. информисани пристанак, се даје у писаној форми и уз сагласност Етичког одбора здравствене установе.⁸⁵ Поред тога, мора бити испуњен и услов да посљедице по здравље даваоца не смију бити несразмјерне са очекиваним побољшањем здравственог стања примаоца⁸⁶.

Осим пунољетних и пословно способних лица, остала лица која нису способна дати свој пристанак (малољетна лица и лица лишена пословне способности) не могу бити даваоци, али могу бити

---

⁷⁹ У дискусијама о пристанку пацијента на трансплантацију често се говори само о пристанку даваоца, док се пристанак примаоца ставља у други план. Међутим, у погледу пристанка све што важи за даваоца, односи се и на примаоца, в. Бора Чејовић, „Законско регулисање трансплантације човечјег тела“, *Правни живот*, бр. 8-9/77, 57-58.

⁸⁰ Оба закона објављена су у „Службени гласник Републике Српске“, бр. 14/10.

⁸¹ Поред ова два закона донесен је и Закон о трансфузијској дјелатности, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 44/15, који регулише трансплантацију, тј. трансфузију крви и крвних компоненти, који су, такође, дијелови људског тијела.

⁸² Чл. 16 оба закона о трансплантацији.

⁸³ „*Volenti non fit iniuria*“: није неправда онима који је желе и „*Voluntas aegroti suprema lex*“: воља болесника највиши је закон.

⁸⁴ „*Пристанак... мора бити израз слободне воље настале након потпуног објашњења о природи и намјери оваквог начина лијечења, о вјероватноћи његовог успјеха, посљедицама и ризику, као и другим могућностима лијечења*“, чл. 25/2 оба закона о трансплантацији.

⁸⁵ Чл. 25, чл. 28 и чл. 31 оба закона о трансплантацији.

⁸⁶ Чл. 32 оба закона о трансплантацији.

примаоци људских органа, ткива и ћелија уз сагласност њихових родитеља, односно старалаца.⁸⁷ Сматра се да и нека пунољетна и пословно способна лица треба искључити из поступка трансплантације, као нпр. труднице или лица на издржавању затворске казне,⁸⁸ јер су због одсуства њихове пуне пословне способности или посебног стања у којем се налазе могуће злоупотребе⁸⁹.

О праву на тјелесни интегритет у контексту трансплантације људских органа, ткива и ћелија можемо говорити и у случају умрлог лица⁹⁰, тј. трансплантацији *post mortem*^{91, 92}. Наиме, иако су строго везана за личност свог титулара, поједина права личности настављају постојати и послје његове смрти па у томе смислу можемо говорити о њиховој постморталној заштити, односно о посебном праву наслједника и блиских лица да чувају успомену, а у одређеном смислу и тијело умрлог лица.⁹³ Према томе, као што је могуће узимање људских органа, ткива и ћелија са живог даваоца у сврху трансплантације, тако је могуће и да давалац буде умрло

---

⁸⁷ Чл. 25 и чл. 29 оба закона о трансплантацији.

⁸⁸ Чл. 65 Кодекса љекарске етике Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 6/08.

⁸⁹ Зорица Кандић – Поповић. *Правна заштита основних људских вредности у централној и источној Европи и модерна биотехнологија: ка европској хармонизацији*, (Београд, 1999), 36.

⁹⁰ Разликују се појмови „умрло лице“ и „леш“ тако што умрло лице представља остатак персоналитета личности манифестованом кроз право на пијетет, а леш представља материјалне остатке организма, тј. људско тијело без живота, в. Владимир Водинелић. „Модерни оквир права на живот – покушај инвентара основних проблема и решења“, *Правни живот*, бр. 9/1995, 38.

⁹¹ Раденко Јотановић. „Трансплантација у праву Републике Српске“, *Правни живот*, бр. 9/2010, 305-310.

⁹² Слободанка Константиновић-Вилић. „Правно регулисање донирања, трансплантације органа, ћелија и ткива у Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/2012, 41-45.

⁹³ Славица Крнета. *Правна природа постморталне заштите личности, Одабране теме приватног права*, (Сарајево, 2007), 429-446; Раденко Јотановић. „Права личности у праву Републике Српске“, *Годишњак Правног факултета у Бањој Луци*, бр. 31-32/2010, 358-359.

лице, тзв. кадаверична трансплантација. Да би се узели људски органи, ткива и ћелије са умрлог лица које за живота није дало писани пристанак, али се томе није изричито ни противило, прибавља се сагласност пунољетног члана породице. Узимање људских органа, ткива и ћелија од умрлог лица ради трансплантације је могуће и уколико је умрли за живота дао пристанак (донорска картица) и уз сагласност породице.⁹⁴ Аналогно узимању људских органа, ткива и ћелија од умрлог лица у сврху трансплантације, под истим условима би се умрли, односно дијелови његовог тијела могли користити и у наставно - научне сврхе, ради извођења практичне наставе, стручног оспособљавања и усавршавања љекара и других лица који се баве (био)медицином.

Задирање у тјелесни интегритет умрлог постоји и у случају обдукције и есхумације ради утврђивања узрока смрти. Обдукција се врши кад постоји сумња да се ради о природној смрти умрлог, а ако је леш закопан одредиће се есхумација у циљу прегледа и обдукције.⁹⁵

Располагање правом на тјелесни интегритет постоји и код неких спортских активности, прије осталих код бокса и других борилачких вјештина, опасних (екстремних) спортова (падобранство, алпинизам, аутомобилизам, скијање, параглајдинг и др.), спортова с лоптом (фудбал, рукомет, кошарка и др.), спортски лов итд. За разлику од претходних случајева гдје је противправност повреде права на тјелесни интегритет искључена добровољним, информисаним пристанком, код спортских активности постоје одређене специфичности у томе смислу. Добровољни пристанак се даје самим учешћем на одређеном такмичењу у којем повређени (оштећени) пристаје на повреду уколико се такмичење одвија по правилима игре, односно пристаје на ону повреду с којом се оправдано може и треба рачунати за бављење одређеном врстом

---

⁹⁴ Чл. 38 и 39 оба закона о трансплантацији.

⁹⁵ Чл. 167 Закона о кривичном поступку Републике Српске.

спорта, тзв. прихватљиви ризик. Међутим, до повреде најчешће и долази због непоштовања правила игре, значи усљед зле намјере или непажње, тако да се преласком тих граница, прелази и граница која искључује противправност,⁹⁶ тј. добровољни пристанак је конкретизован у смислу да је дат само за повреде тјелесног интегритета настале у спортским активностима које се одвијају према унапред утврђеним правилима одређене спортске активности⁹⁷.

Искључење противправности постоји и због недостатка друштвене опасности у повредама нанесеним спортским активностима, затим и због друштвеног значаја и општег (јавног) интереса који спорт има,⁹⁸ а између осталих интереса то је и очување живота, тјелесног интегритета и здравља спортиста,⁹⁹ затим ту су јаки економски и политички разлози¹⁰⁰ итд.

Постоје и дозвољене повреде права на тјелесни интегритет које искључују противправност без обзира на пристанак лица. Тако нпр. Законом о заштити становништва од заразних болести¹⁰¹ прописано је да се у случају појаве епидемије одређене заразне болести одређује обавезна ванредна вакцинација свих или појединих категорија лица¹⁰². Законом о кривичном поступку¹⁰³ регулисано је

---

⁹⁶ Nikola Gavella. *Osobna prava, prava - prvi dio*, (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000), 113.

⁹⁷ Драган Костић. „Правна природа и основ грађанскоправне одговорности у спорту“, *Правни живот*, бр. 9-10/1992, 1324 и даље и Здравко Петровић. „Телесне повреде и пристанак повређеног“, *Правни живот*, бр. 9/1996, 128.

⁹⁸ В. чл. 8 и 9 Закона о спорту, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 4/02.

⁹⁹ Поред осталих права, спортиста има право да буде заштићен од сваке врсте духовног и физичког насиља, угрожавања слободе, људског и спортског интегритета, здравља и достојанства, чл. 39/2/1, Закона о спорту у Босни и Херцеговини, „Службени гласник БиХ“, бр. 27/08.

¹⁰⁰ Алдо Радоловић. *Право личности као категорија грађанског права*, (Загреб, 1985), 213-214.

¹⁰¹ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 14/10.

¹⁰² Чл. 33 овог закона.

да се може извршити претресање лица када је вјероватно да је то лице учинило кривично дјело,¹⁰⁴ затим да се може извршити тјелесни преглед и узимање крви или других тјелесних супстанци од осумњиченог, односно оптуженог и без његовог пристанка, ако због тога не би наступила штета по његово здравље¹⁰⁵ итд.

5. ЗАКЉУЧАК

Право на тјелесни интегритет је једно од права из „каталога“ права на физички интегритет личности. Ради се о праву личности које заједно са другим правима на физички интегритет (право на живот, право на заштиту здравља, право на психички интегритет, право на полни интегритет, право на слободу, право на достојанство и право на здраву животну средину) представља претпоставку остваривања свих других права личности. У грађанскоправној литератури право на тјелесни интегритет се обично дефинише као основно право личности које човјеку омогућује да уопште постоји у тјелесно - физичко - биолошком смислу и да као такво омогућује остваривање осталих његових својстава.

Објекат права на тјелесни интегритет је тијело човјека, односно поједини његови дијелови који могу бити повријеђени или угрожени од стране државе као субјекта јавног права, појединих субјеката приватног права, као и од стране самог оштећеног лица (самооштећење). Право на тјелесни интегритет обезбјеђује грађанскоправну заштиту само за повреду или угрожавање у случају да до тога дође на незаконит, односно противправан начин. Противправност повреде права на тјелесни интегритет од стране трећег лица искључена је добровољним пристанком оштећеног лица.

---

¹⁰³ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 50/03.

¹⁰⁴ Чл. 116 овог закона.

¹⁰⁵ Чл. 173 овог закона.

Бројни су и разноврсни случајеви у којима може доћи до повреде права на тјелесни интегритет од којих зависи и начин добровољног пристанка који искључује противправност тих повреда. Једна од најчешћих повреда тјелесног интегритета јесте медицински третман код којег се за искључење противправности захтјева квалификовани, тзв. информисани (обавјештени) пристанак пацијента. Како је медицина наука која је у експанзији свакодневно се појављују нови облици повреде тјелесног интегритета медицинским третманом код којих се противправност може искључити само одмјеравањем супростављених интереса, тј. примјеном моралних начела. У одређеним животним ситуацијама добровољни пристанак је забрањен уколико би располагање неким тјелесним добром довело до трајних посљедица по живот или здравље лица. Исто тако, постоје и дозвољене повреде права на тјелесни интегритет које искључују противправност без обзира на пристанак лица.

Radenko Jotanović¹⁰⁶

THE RIGHT TO BODILY INTEGRITY OF PERSONALITY

Abstract

The right to bodily integrity of personality is one of the main rights consisted in so-called corpus of rights to physical integrity. Together with other rights of personality that are consisted in corpus of rights to physical integrity, the right to bodily integrity is primary, essential and vital in relation with other rights to physical integrity. Moreover, all other personal rights of the corpus of rights to physical integrity are manifested through concept of bodily

---

¹⁰⁶ LL.D. ass. prof. Faculty of Law, University of Banja Luka.

integrity, because each violation of bodily integrity has its external characteristics for the human body is materialized, visible, palpable in the "outer" world. There are variety of different possibilities for violation of bodily integrity rights such as various kinds of medical treatment, (bio)medical experiments and clinical trials, transplantation inter vivos and post mortem, various sports activities, respectively sports contests. However, as well as with other absolute (non)property rights the unlawfulness of the injury is excluded with the voluntary consent of shattered party, which is in this special case qualified, for it is about so-called informed consent.

Keywords: **right to bodily integrity, right to physical integrity, individual cases of violation of right to physical integrity, informed consent.**

ЛИТЕРАТУРА:

Уџбеници, монографије и чланци:

1. Бабић, Илија. Грађанско право, Књига I - Увод у грађанско право, Бања Лука, 2011.
2. Ведриш, Мартин. Основе имовинског права, Загреб, 1977.
3. Водинелић, Владимир. „Лично право као субјективно право и као грана права“, *Архив*, бр. 3/1976.
4. Водинелић, Владимир. „Лично право као наставно - научна дисциплина“, *Анали*, бр. 4/1989.
5. Водинелић, Владимир. „Модерни оквир права на живот – покушај инвентара основних проблема и рјешења“, *Правни живот*, бр. 9/1995.
6. Водинелић, Владимир. Лична права, одредница у Енциклопедији имовинског права и права удруженог рада, Том I, Београд, 1978.

7. Gavella, Nikola. *Osobna prava - prvi dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2000.
8. Гамс, Андрија. „Заштита личности у грађанском праву“, *Архив*, бр. 1-2/1964.
9. Гамс, Андрија. „Права човека и грађанина у грађанском праву“, *Архив*, бр. 4/1968.
10. Дропулић, Јулијано. *Право на приватни живот и душевни интегритет*, Визура, Загреб, 2002.
11. Јотановић, Раденко. *Право на физички интегритет личности у Грађанском праву*, докторска дисертација, Бања Лука, 2012.
12. Јотановић, Раденко. „Трансплантација у праву Републике Српске“, *Правни живот*, бр. 9/2010.
13. Јотановић, Раденко. „Права личности у праву Републике Српске“, *Годишњак Правног факултета у Бањој Луци*, бр. 31-32/2010.
14. Кандић - Поповић, Зорица. *Правна заштита основних људских вредности у централној и источној Европи и модерна биотехнологија: ка европској хармонизацији*, Београд, 1999.
15. Калођера, Марко. *Накнада неимовинске штете – расправе из компаративног права*, Загреб, 1941.
16. Константиновић - Вилић, Слободанка. „Правно регулисање донирања, трансплантације органа, ћелија и ткива у Србији“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/2012.
17. Костић, Драган. *Правна природа и основ грађанскоправне одговорности у спорту*, *Правни живот*, бр. 9-10/1992,
18. Kohler, Josef. *Das Individualrecht als Namensrecht*, Berlin, 1891.

19. Клајн - Татић, Весна. Правичан избор узорка људи као испитаника биомедицинских и клиничких истраживања, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014,
20. Крнета, Славица. Законодавно регулисање заштите личних права с освртом на скицу за Законик о облигацијама и уговорима, *Правна мисао*, бр. 1-2/1970,
21. Крнета, Славица. Заштита личних неимовинских права у југославенском правном систему, *Правна мисао*, бр. 9-10/1974,
22. Крнета, Славица. Питање мјеста личних права у ситему грађанског права у Одабране теме приватног права, Сарајево, 2007.
23. Крнета, Славица. Правна природа постморталне заштите личности, Одабране теме приватног права, Сарајево, 2007.
24. Матијевић, Берислав. Права особности – личности, *Хрватска правна ревија*, бр. 1/2006.
25. Медић, Душко. Прилог расправи о концепту нематеријалне штете у Републици Српској *de lege ferenda*, *Зборник радова за XII редовно саветовање са међународним учешћем Удружења за одштетно право*, Златибор, 2009.
26. Мораит, Бранко. Облигацино право, књига друга (вануговорни облигациони односи), Бања Лука, 2007.
27. Otto Friedrich von Gierke. *Deutsches Privatrecht*, 1. Bd, Allgemeiner Teil und Personenrecht, Leipzig, 1895.
28. Панов, Слободан. Право на родитељство, Досије, Београд, 1998.
29. Пановић - Ђурић, Силвија. Право на прекид трудноће - проблем конфликта интереса, *Правни живот*, бр. 9/1997.
30. Петровић, Здравко. Накнада нематеријалне штете због повреде права личности, Војна књига, Београд, 1996.

31. Петровић, Здравко. Телесне повреде и пристанак повређеног, *Правни живот*, бр. 9/1996,
32. Попов, Даница. Грађанско право (општи део), Нови Сад, 2007.
33. Пуглиесе, Ђовани. Неколико проблема у вези са правима личности, *Архив*, бр. 1-2/64,
34. Радишић, Јаков. Правна квалификација медицински неиндикованог хируршког захвата обављеног на инсистирање пацијента, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 66/2014.
35. Радоловић, Алдо. Право личности као категорија грађанског права, докторска дисертација, Загреб, 1985.
36. Радоловић, Алдо. Субјективна неимовинска права у грађанском праву, *Зборник радова Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 4/1983.
37. Радоловић, Алдо. Право особности у новом Закону о обвезним односима, *Зборник радова Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/2006.
38. Ракић - Водинелић, Весна. Еколошко право као право човека, *Правни живот*, бр. 9/1995.
39. Рашевић, Мирјана. Вољна стерилизација у Србији: незадовољена потреба?, *Становништво*, бр. 1-2/2002.
40. Рашевић, Мирјана. Ставови жена о вољној стерилизацији: импликације за правну регулативу и здравствене кампање у Србији, *Правни живот*, бр. 10/2006.
41. Ромштајн, Иван. Накнада нематеријалне штете за физичке болове, *Правни живот*, бр. 3/1988.
42. Станковић, Обрен. Накнада штете, Номос, Београд, 1998.
43. Сибиновић, Ђорђе. Противправност – одлика кривичног и грађанског вида неправа, Београд, 2006.

44. Сјенчић, Марта. Љекарска грешка – грађанско – правни аспект, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 59/12.
45. Terki, Fatiha и Malhotra, Usha. Смјернице за пружање медицинских услуга у области сексуалног и репродуктивног здравља, IPPF и Асоцијација за сексуално и репродуктивно здравље, Лондон - Сарајево, 2004.
46. Финжгар, Алојзиј. Права личности, Службени лист, Београд, 1988.
47. Финжгар, Алојзиј. Osebnostne pravice, *Zbornik znanstvenih razprav*, бр. XXVII/1958, стр. 59-83.
48. Hubmann, H. Das Persönlichkeitsrecht, Köln – Graz, 1967.
49. Црнић, Ивица. Неимовинска штета, Организатор, Загреб, 2006.
50. Чејовић, Бора. Законско регулисање трансплантације човечјег тела, *Правни живот*, бр. 8-9/77.
51. Шепаровић, Звонимир. Границе ризика – етичкоправни приступи медицине, Загреб - Београд, 1987.

Законски текстови:

1. Закон о здравственој заштити, *«Службени гласник Републике Српске»*, бр. 106/09,
2. Кривичи закон, *«Службени гласник Републике Српске»*, бр. 49/03,
3. Закон о условима и поступку за прекид трудноће, *„Службени гласник Републике Српске“*, бр. 34/08,
4. Закону о трансплантацији људских органа, *„Службени гласник Републике Српске“*, бр. 14/10,
5. Закону о трансплантацији људских ткива и ћелија, *„Службени гласник Републике Српске“*, бр. 14/10,

6. Закон о трансфузијској дјелатности, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 44/15,
7. Кодекс љекарске етике Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 6/08,
8. Закон о спорту, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 4/02,
9. Закон о спорту у Босни и Херцеговини, „Службени гласник БиХ“, бр. 27/08в и
10. Законом о заштити становништва од заразних болести, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 14/10,
11. Закон о кривичном поступку, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 50/03.

